

Verslag van het Jongerencongres Rotterdam, 29 november 2019

Kansrijk opgroeien in een veilige wijk: #sterkjongerenwerk!

Dat was de titel van het congres van Sociaal Werk Nederland en sociaalwerkorganisatie DOCK op 29 november 2019. Ruim 150 mensen waren er voor afgereisd naar de Nieuwe Branding, een Huis van de Wijk in het Rotterdamse Crooswijk. Onder hen waren bestuurders van gemeenten en sociaalwerkorganisaties, beleidsambtenaren en medewerkers van kennisinstututen. Ook jongerenwerkers waren volop aanwezig. Dagvoorzitter was Naima Azough, jongerengezant voor Sociaal Werk Nederland en zelf geboren in de Rotterdamse wijk Charlois (spreek uit: Sjaarloos).

De kracht van beschermende factoren

[Judith Bokhove](#) (wethouder Jeugd in Rotterdam) vertelde in haar openingswoord kort over het [Factorenmodel Jeugd](#), dat de rode draad vormt voor de ondersteuning van de minder kansrijke kinderen en jongeren onder de 200.000 Rotterdammers van 0 tot 27. 'Dat betekent per kind en per wijk bepalen wat de beschermende factoren zijn. En ten tweede: risicofactoren zo veel mogelijk verkleinen of wegnemen.'

Een instrument dat daarbij breed wordt ingezet is [Positive Behaviour Support \(PBS\)](#). Wethouder Bokhove: 'Kinderen gedijen veel beter als je ze niet steeds corrigeert, maar als je ze juist vertelt en voorleeft wat wél gewenst gedrag is. En dat effect wordt nog sterker als niet alleen school dat doet, maar ook het jongerenwerk en het [CJG](#). Zo'n eenduidige boodschap werpt vruchten af, het is echt een heel mooi programma.'

Dialogsessies leveren veel op

Naima Azough vertelde over haar ervaringen als jongerengezant in [Almere](#), [Arnhem](#), [Uden](#) en [Zaanstad](#). 'We zien hen nog veel te weinig als informatiebron. Want zij maken zich bijvoorbeeld zelf zorgen om hun broertjes en zusjes, gezien de steekincidenten, het drugsgebruik, sexting, schooluitval.'

Ze waren dan ook heel uitgesproken over het belang van preventie en van jongerenwerk. 'Veel van hen zeiden dat jongerenwerkers voor hen een cruciale rol hebben gespeeld. Voor hen functioneren ze vaak als een grote broer of zus die hen helpt hun leven weer op orde te krijgen: terug naar school, naar werk, een dak boven je hoofd, schulden aanpakken.'

'Eén zin hoor ik overal van jongeren: "jongerenwerkers: doen wat ze zeggen. Ze zijn eerlijk over wat ze kunnen. Ze geven je soms een schop onder je kont, maar ze zijn er wel voor je".' (Naima Azough, jongerengezant)

Ondertussen in Antwerpen

Antwerpen lijkt in veel opzichten op Rotterdam, aldus Isabel Van de Velde, themaverantwoordelijke sociale inclusie bij de jeugddienst van de Stad Antwerpen. 'Ook bij onze 160.000 jongeren van onder de 25 zie je een grote diversiteit. 70% heeft niet-Belgische roots. 30% van hen groeit op in armoede en de verschillen tussen wijken zijn groot.'

Dankzij strengere controle (door de inspectie) en meer begeleiding (jongerenwerk) is de schooluitval onder de Antwerpse jeugd gedaald. 'Die energie moet je vast houden, dus blijven monitoren. En bovendien: als we niet kunnen aantonen wat sociaal werk doet, hebben we een probleem. Hoe zorg je dat je de credits krijgt?'

Wethouder Judith Bokhove onderstreept dat. 'Preventie is niet sexy. Je moet steeds monitoren wat de langetermijneffecten van je beleid zijn en succesverhalen vertellen. De verhalen van wat misgaat komen immers vanzelf wel. Als je niet uitkijkt schuift het geld steeds weer van preventie naar repressie.'

Een verschil tussen de twee steden is dat in heel Vlaanderen en dus ook in Antwerpen een zeer lange traditie van vrijwillig jeugdwerk bestaat. Isabel Van de Velde: 'Door jongeren zelf dus, om de sociale cohesie te versterken, een scoutingachtige aanpak. Een paar uur in de week, vooral in het weekend; samenkomen, spelen, pret maken, op kamp gaan. Dat hoort gewoon bij onze cultuur en de breedte ervan is enorm. En 160 van die vrijwillige jeugdorganisaties krijgen enige vorm van subsidie.'

Meer geld nodig om dat wat goed gaat te bestendigen

Dat wil niet zeggen dat [professioneel jeugdwerk](#) overbodig is, integendeel. 'We financieren 28 professionele jeugdwerkpartners. Een organisatie als [Kras](#) bereikt 4.000 kinderen per week, verspreid over heel de stad.'

Aanbestedingen zijn er niet aan de orde. 'Het huidige systeem is historisch zo gegroeid. En wat scheelt is dat bijna alle betrokken bestuurders vroeger zelf ook jeugdwerk hebben en kennen de kracht ervan. Wel inventariseren we op dit moment of we de juiste dingen doen op de juist plekken in de stad.'

Judith Bokhove onderkent de waarde langdurige contracten. 'Daarom hebben we in Rotterdam gekozen voor verlenging. Jongerenwerkers zijn rolmodellen, maar daarvoor heb je wel een duurzame band nodig; met jongeren én met de buurt. Bovendien willen we van het Rijk meer vrijheid krijgen om dat wat goed gaat te bestendigen.'

Gevraagd: tien keer zo veel jongerenwerkers

Dat is ook precies onze boodschap voor het kabinet, stelt Eric van der Burg, voorzitter van Sociaal Werk Nederland. 'We pleiten voor veel meer jongerenwerkers, liefst een [vertienvoudiging](#). Die heb je nodig voor veilige wijken. Want vergeet niet: jongeren zelf zijn de grootste slachtoffers van onveiligheid.'

Jongerenwerkers zien en horen wat er onder jongeren leeft en gebeurt, erkent [Gijs van Heeswijk](#) wethouder in Uden. 'Tijdens de dialoogsessies schetsten de jongeren beelden die voor de wethouders, beleidsambtenaren en lokale instanties nagenoeg onbekend zijn. Jongens van 12-13 jaar vertelden me: er is hier een drugscultuur. Jongeren gebruiken ketamine alsof het de gewoonste zaal van de wereld is. Dat horen we niet van de GGD, maar jongerenwerkers signaleren dat wel degelijk.'

In Deventer mikken ze onder meer op intensieve samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs, aldus wethouder [Frits Rorink](#). Deventer is trouwens een van de weinige

gemeenten zonder een tekort op jeugdzorg. 'We hebben de afgelopen drie jaar veel geld overgehouden. Het extra geld van minister De Jonge hadden we feitelijk niet nodig, al is het zeer welkom. De komende drie jaar gaat er daarom geld naar jongerenwerk: 2,9 miljoen in 2020, 2,3 miljoen in 2021 en 2,4 miljoen in 2022. Het grootste gedeelte ervan hebben we met het team jeugd en beleid uitgewerkt tot een pakket voorstellen met als hoofdmoot voor preventie.'

Ten slotte het relatief kleine Culemborg. Wethouder [Simon Buwalda](#): 'Ook hier tellen we bijna 100 nationaliteiten. Mede daardoor is ook bij ons goed jongerenwerk heel erg belangrijk.'

Samenwerking met de politie is hier nauwelijks een optie. 'Er rijdt hier precies één patrouilleauto rond. Dat is de situatie op het platteland.'

In Rotterdam is dat heel anders, zegt Tom van Drunen, coördinator jeugd van de plaatselijke politie. 'Jongerenwerk is onmisbaar, onze lijntjes zijn heel kort. Het zijn onze belangrijkste partners, we zitten ook samen in een groepsapp om signalen uit te wisselen. Niet vanuit repressie, maar vanuit elkaar nodig hebben.'

Juist vanwege die gedeelde belangen hebben Sociaal Werk Nederland en de landelijke korpsleiding onlangs om de tafel gezeten. Eric van der Burg: 'We hebben een gezamenlijke boodschap voor Den Haag. Wil je Nederland veiliger maken? Zorg dan voor meer agenten én voor meer jongerenwerkers.'

Offline jongerenwerk kan niet meer zonder online jongerenwerk

Dat is de stelling van [Jeroen van den Broek](#) criminoloog bij de stichting Jongerenwerk op Zuid ([JOZ](#)) die dagelijks dankzij 25 jongerenwerkers op straat en online actief is. Daarnaast werkt hij aan zijn promotieonderzoek "*Weg van de straat, straatcultuur en jongerenwerk*". 'Dat is bewust een dubbelzinnige titel. Jongeren associëren zich immers graag met de straat, want het is tof om daar gezien te worden. Anderzijds zijn ze juist steeds minder op straat en zitten ze steeds meer op sociale media.'

Je achtergesteld voelen is een essentieel onderdeel van de straatcultuur, stelt hij bovendien. 'Dat je afwijkt van de dominante cultuur is hun [usp](#) en heeft ook commerciële waarde. Bedrijven willen er wel iets mee, tot op zekere hoogte. Kijk bijvoorbeeld naar de Rotterdamse wijk Spangen. Die is inmiddels behoorlijk verbeterd, maar jongeren die er opgroeien blijven hun herkomst benadrukken als "bad guy from bad neighborhood".'

Anno 2019 is online actief zijn een integraal onderdeel van JOZ. Jeroen van den Broek: 'Facebook, Snapchat en vooral Instagram. Dat betekent laagdrempelig contact waar bij je de leefwereld van jongeren doorgronden en erop aansluiten. Dat draagt bij aan vroegsignalering, snel acteren en praktische ondersteuning. Online doen we dus alle dingen die jongeren ook op straat van ons gewend zijn. En ook online zijn we altijd herkenbaar als JOZ'er, je bio laat duidelijk zien wie je bent zijn. Daarover hebben we een [handreiking geschreven met het NJI](#).'

Hoe dat in de praktijk werkt illustreert hij aan de hand van het [Kopschopincident in Nissewaard](#). Hoe laat zien hoe dat in de media werd geframed en tot welke dynamieken dat

leidde onder jongeren: ón- en óffline. Want bedenk wel: 'Sociale media kennen geen

'Want alles draait om geld, dus de mensen draaien door en alles heeft zijn prijs, alleen de liefde krijgen jullie voor niks, voor niks, voor niks...' (woord-kunstenaar Clark Hiwat)

grenzen. Iets wat in A gebeurt, gebeurt binnen tien seconden in heel Nederland.

Marco Pastors zorgt voor reuring

Jongerenwerk en het Nationaal Programma Rotterdam Zuid ([NPRZ](#)) zouden elkaar beter moeten vinden, zijn de eerste woorden van Marco Pastors. 'Laten we daar vanmiddag mee beginnen.'

Rotterdam-Zuid is een stadsdeel met 200.000 mensen. 'Net zo groot als Groningen, maar met de statistieken van een achterstandswijk: 19% van de bewoners heeft een uitkering (13% is het landelijke gemiddelde). Dan doe je als stad iets verkeerd qua onderwijs, volkshuisvesting, hulpverlening. Vandaar onze opdracht: betere schoolresultaten en meer mensen aan het werk.'

Pastors en de zijnen krijgen daar twintig jaar de tijd voor. Daarvan hebben ze er nu acht achter de rug. 'Alle kinderen krijgen nu 10 uur extra les, dus 36 uur in plaats van 26. Afgesproken is ook dat per jaar 25% van de kinderen extra hulpverlening krijgen. Ook dat lukt.'

Belangrijk vindt Pastors trouwens dat hulpverleners snel moeten doorverwijzen als dat nodig blijkt. 'Niet zelf doorprutsen, maar goed aanpakken en schakelen met het wijkteam en eventueel de tweede lijn.'

Dat geldt ook voor jongerenwerkers. 'Prima dat ze present zijn, maar ze moeten proberen een jongere weer zo snel mogelijk in een normale situatie te krijgen: dus met ouders, school, sport, muziek. Dat doen ze volgens mij te weinig. Ze houden zaken weg bij andere professionals. Een jongerenwerker moet jongeren door de systeemwereld loodsen, niet samen met hem mopperen op het systeem.'

Rumoer!

Naima Azough: 'Jongerenwerkers maken contact met jongeren die bij andere instanties buiten beeld blijven. Jij kunt veel meer aan jongerenwerkers hebben!'

Marco Pastors: 'Dat denk ik ook, daarom ben ik hier ook gekomen. Contact leggen is belangrijk, maar daarna moet je jongeren snel in de normale positie afleveren.'

Naima Azough: 'Doen ze dat te weinig?'

Marco Pastors: 'Ja! Ik vind jongerenwerk niet normaal. Ik beseft dat het nodig is, daarom is het er ook. Maar heel veel kinderen groeien prima op zonder jongerenwerk. Dus als we kinderen in Rotterdam-Zuid net zo willen laten opgroeien als elders in Nederland, dan moeten we zeggen: hoe zorgen we dat jongerenwerk daar geen permanente positie in heeft?'

Naima: 'Ik gun veel meer jongeren een jongerenwerker.'

Marco Pastors: 'Ik niet!'

Uiteindelijk komen ze tot een compromis. De aanwezige organisaties uit Rotterdam nodigen elkaar uit voor een werkbezoek waarin 's ochtends het jongerenwerk wordt belicht en 's middags 'het soort oplossingen dat ik zie' (Marco Pastors).

Onderzoek naar de toegevoegde waarde van jongerenwerk

Wat levert het jongerenwerk feitelijk op voor de transformatie? In hoeverre worden doelen als de-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren behaald? Daarnaast deed [lector Judith Metz](#) samen met haar team een grootscheeps onderzoek. De kernvraag: wat draagt

het jongerenwerk voor 10-24-jarigen bij aan het versterken van hun persoonlijke ontwikkeling en participatie? En dan zowel voor jongeren met wie het goed gaat (in kwetsbare situaties) en voor jongeren met lichte of beginnende, en voor jongeren met zware en meervoudige problemen.

Er waren 11 organisaties bij betrokken met samen 150 jongerenwerkers. Ze werden in een periode van zestien maanden op vier momenten bevraagd over hun ervaringen met het jongerenwerk. Aan de eerste meting deden 1600 jongeren, aan de laatste 600. Nog wat cijfers: de onderzoeksgroep bestond grotendeels uit jongens (66%). Gemiddelde leeftijd 16,5; 80% volgt onderwijs; 12% werkt; 25% heeft meervoudige problemen; 20% heeft alleen een Nederlandse achtergrond.

Judith Metz: 'Dat laatste cijfer is interessant als je het vergelijkt met het aantal jongeren met een Nederlandse achtergrond die bij de GGD komen: 80%. Jongerenwerk bereikt dus een heel ander publiek en vooral jongeren die bij andere instanties buiten beeld blijven, zeker in grote steden.'

Enkele resultaten

De jongeren scoorden hun antwoorden op een vijfpuntsschaal (1 = laag, 5 = hoog).

- Van jongeren die ten minste 7 maanden meedoen aan jongerenwerk is het netwerk significant verbeterd. Het is groter, ze krijgen meer steun en zijn er tevredener over.
- Na 7 maanden zijn hun relationele vaardigheden toegenomen. Ze gaan makkelijker met anderen, kunnen zich beter uiten en anderen beter begrijpen.
- Hun eigenwaardegevoel neemt toe. Judith Metz: 'Zeker voor vmbo'ers is dat heel belangrijk; daardoor gaan ze stabiel door het leven'

Deelname aan de samenleving

- Na 6+ maanden zijn jongeren actiever in de wijk, helpen mee met organiseren.
- Na drie jaar doen ze meer vrijwilligerswerk
- Jongens doen dit sneller dan meiden
- 12% vindt binnen 16 maanden via jongerenwerk een school
- 23% vindt een stageplek
- 21% een bijbaan
- 33% vindt in 16 maanden professionele hulp (huisarts, maatschappelijk werk); Judith Metz: 'Belangrijk want uit zichzelf vinden ze dergelijke laagdrempelige hulp vaak niet.'

Tot slot: jongeren met zware problemen stabiliseren bij deelname aan het jongerenwerk. Judith Metz: 'Een pluspunt is dat het jongerenwerk geen wachtlijsten kent. Dus dat ze daar terecht kunnen en dat daardoor hun problemen niet verergeren is winst.'

Eindeloos genieten van heerlijke verwennerij

Het jeugdzorggebruik is in de afgelopen 20 jaar gestegen van 1 op de 27 naar 1 op de 8. 'En dat is reden tot zorg,' vindt hoogleraar [Tom van Yperen](#). 'En tegelijkertijd zijn er allerlei signalen dat desondanks jongeren en gezinnen met forse problemen geen zorg kunnen krijgen. De vraag is dus: gaat de zorg wel naar de juiste kinderen?'

In zijn betoog behandelt hij drie kwesties:

1. Waarom is het zorggebruik nu zo groot?
2. Wat kunnen we eraan doen?
3. Versterk de pedagogische basis in gezinnen, scholen en buurten!

De achtergronden van het grotere zorggebruik

Tom van Yperen: 'Het aantal jeugdigen met zware psychische problemen neemt niet werkelijk toe. Maar het aantal vechtscheidingen wel, evenals de prestatiedruk op scholen en social media. Daardoor is er veel problematisering van heel normale verschijnselen. In combinatie met de hoge geluksdwang via sociale media, reclame, en de nadruk op excelleren kampen veel jongeren met een problematiserende geluksnorm.'

Bovendien is het jeugdzorgstelsel steeds laagdrempeliger is geworden. 'Op zich een goede zaak, maar het ging gepaard met enorme bezuinigen, zodat er geen geld overbleef om te investeren in een sterke pedagogische basis en preventie.'

Wat te doen?

"Eindeloos genieten van heerlijke verwennerij". Die aanprijzing trof Tom Van Yperen op een pak vla. 'Maar voor opvoeden geldt dat niet. Opvoeden is saai. Dat lijken we steeds minder te accepteren, we pakken liever etiketten op gedrag en kinderen zelf.'

Jongerenwerk kan bijdragen aan het broodnodige normaliseren. 'Neem de vijf of tien meest voorkomend vragen/problemen van jeugdigen in een wijk, waaronder vaak een ongezonde leefstijl, schooluitval en grensoverschrijdend gedrag. En ga kijken hoe je de situatie per kind/ per wijk op dat punt kunt verbeteren.'

Punt 2: zet in op beschermende factoren voor jongeren, zoals goede competenties, sociale binding binnen gezin en buurt, kansen om bij te dragen aan de gemeenschap en goeie (vrije)tijdsbesteding. En vooral: zorg voor steun door belangrijke volwassenen, onder wie ouders, docenten, trainers, burens, mentor en zeker ook jongerenwerkers; die hebben ook een stevig repertoire voor die normaliserende ondersteuning. Als je die kunt bieden voor de vijf belangrijkste vragen, is er al een wereld gewonnen.'

Dit alles is geen theorie, benadrukt Tom van Yperen. 'Dit doen we bijvoorbeeld in de gemeente Rotterdam via de [Wijkprogrammering](#).'

En daarbij past ook een waarschuwing. 'Pas op voor methode-hopping, oftewel te snel overstappen op een andere methode als de eerste niet voldoende lijkt te helpen. 'Dat is zonde. Beter is om uit te zoeken wat wel en niet werkt en de aanpak op die manier geleidelijk te verbeteren. En dan niet alleen op basis van wetenschappelijk onderzoek, maar ook aan de hand van ervaringen van jongeren.'

Want: 'Jongeren zijn niet alleen doelgroep, maar ook maatschappelijk partner. Laat ze meedoen!'

Tot slot

Eric van der Burg concludeert dat de hashtag #jongerenwerk! het congres heel wat stof tot nadenken én tot in praktijk brengen heeft opgeleverd. Wat Sociaal Werk Nederland in ieder geval gaat doen:

- We gaan minister Grapperhaus uitnodigen voor een werkbezoek aan het jongerenwerk in Rotterdam.
- Bovendien gaan we met Marco Pastors een gezamenlijk werkbezoek organiseren aan zowel NPRZ als het Rotterdams jongerenwerk.
- Samen met de korpsleiding van de nationale politie richten we een stevige boodschap tot politiek Den Haag in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen: zorg dat gemeenten meer agenten én meer jongerenwerkers krijgen!

En verder:

- De [handreiking Online Jongerenwerk](#): Werken in de online leefwereld van jongeren; handvatten voor jongerenwerkers en managers
- De [infographic Jongerenwerk](#) van NJI, HvA en Sociaal Werk Nederland